

FORGATAGBAN, FÖRGETEGBEN

(Lapok az 1956-os forradalom és megtorlás zalai eseményeiről és szereplőiről)

Ferencz e. Győző:
Képek és dokumentumok – kezdettől a végig

Az ország legkisebb megyéjének székhelye akkoriban földszintes városka volt, s a megye sem más, tényleges, szemmel látható képi, de képletes, átvitt értelemben. Nagyipara alig, ami volt, jószerint Nagykanizsán található, Zalaegerszegen a ruhagyár, a tejipari vállalat, a kőolaj-finomító és a mindkét városban, valamint Lovásziban és Bázakerettyén jelenlévő olajbányászat. Tehát javarészt mezőgazdasági jellegű megyében szervezkedtek a forradalom és szabadságharc kis hányadban résztvevői, többségükben szemlélői. Mindebből adódott az 56-os eseménysorozat jellegzetessége is: nem a fegyveres harc, hanem a társadalmi-gazdasági-közigazgatási rendszer, az iparirányítás átalakítása, a dolgozó nép tényleges (közvetlen) hatalma volt az elsődleges cél.

Talán közrejátszott az események alakulásában, hogy a magyar néplélektől teljesen idegen külföldiek (Marx, Engels, Sztálin) arcképei néztek vissza a hivatali és iskolai, gyári, termelőség-vezetési helyiségek falairól, falragaszokról, azokat kellett hordozni a fölvonulásokon. Kötelezővé vált a szovjet minta követése: a szántásban Pása Angelinát, a növénytermesztésben Micsurint és Liszenkót, az iparban Sztahanovot, még az operettben is a Szabad szél című Dunajevszkij-művet kellett példának tekinteni – ez egyenlő volt a magyarság hivatalos lefokozásával, amely visszatetszést és ellenállást keltett.

A megmozdulásokat, a forradalmat és szabadságharcot közvetlenül megelőző hangulatot jellemzi a *Zala* október 9-i számában közölt Gaál Piroska-riport Hernyékről:

„Alig maradt kenyérnek való gabonánk a beadás teljesítése után – panaszkodott Gálos Albertné. Nem a beadás volt sok, hanem a gabonánk kevés.

Durgó Gábor 50 körüli, örökké vidám, jókedvű gazda.

„Azért alakítottunk talajjavító szakcsoportot, hogy jó termővé tegyük a földet. Nekem gyanús valami. Mondja, a szakcsoport nem akar csapda lenni? Egyéni társulásként alakítottuk, hátha egyszer csak valaki kijelenti fönt, a megyénél vagy még följebb, hogy az egyéni társulásokat termelőség-vezetetté kell alakítani. Én...én... egyelőre nem akarok tsz-be menni.”

A Petőfi Kör hatása elérhette Göcsejt is, mert Busa János, a megyei pártbizottság vezető embere, a lenti járási pártbizottság hamarosan megválasztott első titkára, ugyanennek a számnak hosszú vezércikkében foglalkozik az új időkkel. Ő, aki később sem azonosult vele, ezt írta a kitűzendő célról: „Önálló, szabadon gondolkodó emberek nevelődjenek”.

No, de pillantsunk a cégek kerítése mögé, járjuk végig az utcákat, majd kövessük a bírósági tárgyalóterem eseményeit!

„A Zalaegerszegi Általános Asztalosipari Vállalat Budai Nagy Antal utcai telepén 1956. október 23-án bármerre mentünk, sugdosó csoportok ugrottak széjjel, érezhető volt a feszült légkör” – írta jelentésében 1957. május 9-én Tihovszky Ernő igazgató. (ZML. Ellenforradalom, Zalaegerszeg város – 101 lap, 78.f.)

Az október 24-i, szerdai, a megyei sajtóban a megelőző 12 évben sohasem volt rendkívüli kiadás mindjárt az 1. oldalon megfenyegette a lakosságot: A Minisztertanács az egész ország területére elrendelte a statáriumot (amelynek akár nyomban akasztófa is lehetett a vége...). Nagy Imre, a Minisztertanács elnöke pedig ezt közölte: „Minden becsületes magyar dolgozó, a nép, a haza legszentebb ügye az ellenforradalmi bandák felszámolása”. Mellette a tudósítás arról, hogy véres összecsapás zajlott le Budapesten az ellenforradalmi csoportokkal.

Jelentés tudósított a megyei párt végrehajtó bizottság – a helyi vezetők tanácsának – előző napi üléséről, amely fogadkozott, hogy „Leküzdjük a politikai válságot... visszaverni népünk békés életére törő ellenforradalmi csőcselék garázdálkodását”.

A belső oldalon Kerkay László pártrovat-vezető (személyes közlése szerint 1956. december 9-től már a Zalai Hírlap nevű, úgyszintén egyetlen megyei újság felelős szerkesztője) így írt Zalaszentlőrincről szóló helyszíni riportjában: „A letűnt önkény éveire emlékeztetnek az ottani események. A jelenből szinte semmi sem jutott el oda.... A község dolgozó parasztjait az elmúlt évben erőszakosan léptették be a termelőszövetkezetbe. Zalaszentlőrinc dolgozó parasztsága igaza teljes tudatában, sértődöttsége, megbántottsága érzésével eltelve egyöntetűen háttal fordított a termelőszövetkezetnek. Egyénileg akarnak továbbra is gazdálkodni. Akaratuk azonban az illetékes megyei, járási szervek ellenállásába ütközik... védik a tegnapi törvénytelenégeket. Zalaszentlőrinc parasztjainak elhatározását azonban így sem tudják megváltoztatni.” Aztán pár év múlva mégis. De ez már egy másik történet.

A nagykanizsai 18. légvédelmi tüzérsztálynál Fejes Lajos hadosztályparancsnok harci riadót rendelt el. Tájékoztatta Teleki István századost, az alakulat parancsnokát, hogy Pesten fegyveres felkelés kezdődött. Ezért megkettőzték az őrseget. (A Csomor Erzsébet és Kapiller Imre szerkesztette '56 ZALÁBAN, Zalai Gyűjtemény 40. kötet, Zalaegerszeg 1996.) Lentiben, az ott állomásozó, közismert nevén zajdai 32. lövészezrednél 24-én hajnali 3,30 órakor karhatalmi riadót rendeltek el. Császár Károly százados megszervezte a vasútállomás, a pártbizottság, a tanács, a Nemzeti Bank fiókjának őrzését. A Budapestről megérkezett Rácz Károly ezredparancsnok délelőtt fél tízkor beszámolt az ezredgyűlésen arról, hogy „Budapesten a békésen indult diáktüntétést ellenforradalmi csoportok fegyveres összetűzéssé változtatták. Összehívta a családokat is, hogy rendre és nyugalomra intse őket.” (Adattár)

Október 24-én Borka Zoltán, a 33. lövészezred parancsnoka Zalaegerszegen hajnali fél 4 és 4 óra között karhatalmi riadót rendelt el, az utakat lezárták és a csak a munkásokat szállító járműveket engedték tovább. A 32. tüzérezred parancsnoka, Tóth Sándor úgy rendelkezett, hogy katonái erősítsék meg a posta, a vele rézsút szemben működő nyomda, a tanácsi és a pártbizottsági épületek védelmét. (Mindehhez tudni kell, hogy a szolgálati szabályzatban az állott akkor, s a Magyar Néphadseregében továbbra is, hogy népellenes parancsot – például a tömegbe lövést – nem kell végrehajtani, azt meg kell tagadni – F. e. Gy.).

Ezen közben egy – az újságtudósítás szerint Pestről érkezett – Bocsor András nevű egyetemi hallgató (vele a továbbiakban még találkozunk), valamint Sipos Vilmos, Herczeg Alajos, Tóth Frigyes és Rattay Györgyné a mai Dísz-tér nyugati hosszában lévő Nefelejcs cukrászdában tanácskozott a tüntetés megszervezéséről, amely tehát nem csak úgy magától jött létre.

Már október 25-énél tartunk.

A csütörtöki lap 1. oldalán: „Megyénkben rend van és kibontakozást váró bizalom. Ezzel válaszol Zala megye lakossága a felfogatók véres kalandjára.” Tanácsi dolgozóink táviratban biztosították a központi vezetőséget hűségükről. Hasonló hangú tiltakozás kelt szárnyra Zalaszentjakab, Pördefölde és már községek parasztságától. El tudta hinni akárci is, hogy bármelyik szántóvetőnek bárhol az jutott az eszébe, az őszi vetést is otthagya, hogy sürgősen sürgönyöznie kell a központi pártvezetőségnek, amelyet legteljesebb hűségéről biztosít?

A rendkívüli, ezúttal nemzeti színű keretes kiadás 1. oldalán örömteli hírt olvastak a lap megvásárlói: Gerő Ernőt fölmentették, Kádár János az első titkár, mármint a Magyar Dolgozók Pártjában.

„... nem kívánja vissza népünk nyakára a régi igát, a tőkésék, a bankárok, a nagybirtokosok uralmát.” – szövege első nyilatkozatában, s ennek idézése azért fontos, mert eme helytörténeti összegzés végén majd ugyanezt olvashatjuk a zalaszentgróti forradalom egyik elítéltjének cikkében is, szinte szó szerint. Csakhogy ő – Rosta Sándor – hamarosan ugyanennek a Kádárnak a börtönében találta magát...

„Október 25-én jelent meg az első röpcédula vállalatunk kerítésén, s egy elszólás után tudtuk meg, ki volt a plakátragasztó” – írta tovább Tihovszky igazgató. A megyei lapban pedig az olvasható – erről az igazgatói jelentés szót sem szövege -, hogy a vállalatnál lezajlott röpgyűlés őszinte bizalommal köszöntötte Kádár János elvtársat.

Ez a lap buzdította arra az olvasókat, egyenest a fejléc mellett jobbról, hogy „Magyarok! Lobogózzátok fel a házaitokat, tüzzétek ki a nemzeti lobogót!” Ugyancsak az 1. oldal alján olvasható Nagy Imre miniszterelnök rádióbeszéde, amely szerint a kormány tárgyalásokat kezdeményez a szovjet csapatok kivonásáról.

Ez két szempontból is fontos. Az egyik, s leglényegesebb: a kormány visszahangozta először a műegyetemisták, majd az ifjúság, végül az országsszerte minden zugban megalakult nemzeti vagy forradalmi bizottságok követelését: a szovjet csapatok hagyják el az országot! A másik: minden községben, sőt diákközpontokban működött a ma már ismeretlen vezetékes rádió. Egy központból – a tanácsházáról, a portáról – működtetett központi rádió adásait vitte szerte az A/4 méretű dobozka, amelynek gombjával lehetett váltani a Petőfi vagy a Kossuth adó műsorára, tehát az egész ország hallhatta például a Gerő-beszéd alatti fegyverpogást....

A szinte teljes lendületű fölkeléses-forradalmi események október 26-án kezdődtek el megyeszerte. Zalaszentjakabon Póka Lajos, a november 1-én megalakult nemzeti bizottság tagja többeknek beszámolt a nagykanizsai forradalmi eseményekről, s este már 100-150 falubeli rendezett fölvonulást.

Az október 26-i 1. oldalas rendkívüli kiadás bal felső sarkában harántos nemzeti színű szalag, s a jelszó már vízszintesen: „Rendet, fegyelmet – a nép érdekében!” című cikk. A fejléc mellett tudósítás Éjszakai jelentés Nagykanizsáról címmel, amely arról szól, hogy a Dunántúli Kőolajipari Gépgyár dolgozói Kádár János és Nagy Imre beszéde után fe-

gyelmezett sorokban, nemzeti színű zászlók alatt vonultak föl a város utcáin. Éltették a magyar függetlenséget, s a független magyar kormányt. Bár a fölvonulás rendben lezajlott – írta a tudósító - azt követően az ifjúság egy csoportja a város útvonalain haladva leszedte a hivatalok és az intézmények népköztársasági címeres tábláit, és a Szabadság (ma Erzsébet – F. e. Gy.) téri szovjet emlékművet döntötte le.

Közölte a lap a zalaegerszegi várkörü börtönből kiszabadított foglyok teljes névsorát, ítéletük indoklásával. Erről és a többi eseményről Kaposi Sándor hadnagy, börtönparancsnok számolt be pár hónapos késéssel, 1957 tavaszán.

Ebből tudható, hogy a budapesti rádiós hírek hallatán készenlétbe helyezte az állományt. Amikor pedig 25-én egy telefonhívásból megtudta, hogy Győrött kiürítették a börtönt, és pedig karhatalmi ellenállás nélkül, elment a megyei ügyészség elnökéhez. Abban állapotok meg, hogy a politikai foglyokat, fegyverhasználat nélkül, szabadon engedik.

A zalaegerszegi esemény-özön kezdetén, úgy 9 óra tájban a megfigyelők azt közölték a parancsnokkal, hogy az iskolásokból, az útfőntartó és az autójavító vállalat munkásaiból összeverődött tömeg ledöntötte a Béke-szobrot a vasútállomás előtt, és azt követeli a többi között, hogy a szovjet csapatok hagyják el az országot, és minden forradalmár kapjon közkegyelmet. Arra is volt ideje fölkészülni, hogy 10 óra felé fogadni tudja a szerrinte 400 főre tehető tömeget. Közülük néhányan vasdoronggal, kalapáccsal verték a kaput, követelve a politikai foglyok kiszabadítását az iskolások lelkes kiabálásától kísérvé. Most adjuk át a szót a börtönparancsnoknak: „Megkérdeztem Varga Ferenc zenetanárt, hogy mit akarnak. Kiabálásokat hallottam: a politikai foglyokat! Kértem, hogy alakítsanak 5-6 tagú bizottságot, amely az ügyészségen az iratok áttanulmányozása után döntsön. Közben Varga Ferenc csitította az embereket, de az ajtónál álló Kondákor József és több társa azt mondta, hogy 'Nem várunk, azonnal teljesítse a követeléseinket, egy fiatal villanyserelő pedig leszedhesse a vörös csillagot, mert az már nem oda való.' De csak tovább verték az ajtót, erre közöltem, ha beszakítják, lövötek. 'Na megállj, te Rákosi-hóhér, veled is leszámolunk!' - ordították néhányan. Közben a bizottság, tagjai között Csiszár Jenőné, akinek férje a városi forradalmi bizottságban volt, az órszemélyzet ruhaellátmányából öltöztette a rabokat, egyenként kísérgette őket az ügyészségi szobában lévő mikrofonhoz, hogy beszéljenek a néphez. Miközben a rabot kísérvé, az emeletről lekiáltott rám: 'Remélem, hamarosan jobb helyen fogom látni magát is!'

Közben Varga Ferenc hiába csitította az embereket, hogy ha nem engedelmessékednek az utasításaimnak, fegyvert fogunk használni, Molnár Margit, korábban maga is bv-őr, ordítva szidalmazta egykori őrtársait, s vele tartott a postás Laki Magdolna, Kovács István vonatfőlvigyzó, s a MESZÖV-nél dolgozó Adorján Margit is. Egy zászlótartó fiatalember a karomra ütött a nyéllal, mert egy nő erre biztatta, állítólag Sipos Rozália a ruhagyárból. Valaki úgy dobott mellbe, hogy a tojásszén szétfröccsent, s másokat is befeketített.”

Valamivel dél után, úgy 13 óra tájban – írja tovább a parancsnok - egyetemista kísérvében megjelent a tiltott határ-átlépés kísérletéért elítélt, 1952-ben még honvéd hadnagy Péterffy Kálmán, és rigmusokat mondott: 'Hideg szoba, üres gyomor, hat méteres Sztálin-szobor, de meleg szoba, teli gyomor, ilyen kicsi Truman-szobor' – mutatta hüvelyk és mutató ujjával a 6-7 centimétert.

Az Adattárból tudjuk, hogy a megyében az első utcai tüntetés Nagykanizsán zajlott le úgy, hogy a gépgyári menet élén Zalán József motorozott, a párházban a felvonulókat képviselte, az erkélyről olvasta föl a Budapestre küldendő távirat szövegét, amelyben követelték a szabad választásokat, többpárt-rendszert, kilépést a Varsói Szerződésből, s hogy a szovjet csapatok hagyják el hazánk területét.

A menethez a diákok is csatlakoztak, a Kossuth-nótát énekelték, éltették a budapesti ifjúságot, s azt skandálták, hogy „orszt pedig nem tanulunk”. A vasútállomástól visszatértek az iskolákba. A gimnáziumból Gógös Ferenc hazaküldte a gyerekeket.

A szovjet hősi emlékmű talapzatán először Horváth József szónokolt, s követelte, hogy döntsék azt le.

A tüntetők másik csoportja a járási kiegészítő parancsnoksághoz vonult, hogy fegyvert követeljen – hiába. Viszont a laktanya homlokzatáról a tisztek levették a címet.

Egy Cseke István nevű ember levette a sörgyári kapun lobogó nemzeti zászlót és a Petőfi szoborhoz vitte.

Zalaegerszegen október 26. volt a forradalmi megmozdulások első napja.

A délelőtti órákban kezdődtek meg a tüntetések, s a munka az asztalosoknál igen vontatottan haladt, sőt a II. üzemből dolgozók már délelőtt csatlakoztak egy arra elhaladó csoporthoz. „... a központi üzemből meg tudtuk akadályozni, hogy kivonuljanak. Csak akkor szüntettük be a munkát, amikor a börtön előtti tömeg üvöltése lehallszott az üzembe. Ugyanakkor erős biztonsági őrseget állítottunk fel.” – olvasható a Tihovszky-jelentésben.

A forradalmi eseményekben kiemelkedő szerepet játszó 22. Autóközlekedési Vállalatnál történetéről G. Gy. pártelnök 1957. május 9-én kelt összefoglalójából szerezhettünk bőséges ismereteket.

A tüntetések és a vállalati események fő szervezője Büki Imre szerelő volt, Fatér József asztalos, Sipos Péter szerelő,

Baranyai József esztergályos, Fatér Géza gépkocsivezető és Horváth Gyözőné jegyzészámloló közreműködésével. A rabok kiszabadításában, a felszabadulási emlékmű ledöntésében, valamint több bizottságban is Széll László és Valu József vettek részt.

Akkoriban egy napon több - rendszerint 2-2 oldalas - rendkívüli kiadás is napvilágot látott a volt Megyeházán működő, államosított egykori Kakas-nyomdában. A szerkesztőség írógépei a Megyeháza földszinti szobáiban kopogtak.

Akkor azt írták, hogy:

„Ki tudja, hányszor és hányszor zúgott végig a felbecsülhetetlenül nagyra nőtt tömeg ajkán a Kossuth-nóta. 'Aki magyar, tartson velünk, Gerő többé nem kell nekünk!' – skandálta a szakadó eső ellenére is az egyre dagadó tömeg, amely eleinte a közgazdasági technikum előtt ruhagyári, vas- és építőipari, élelmiszeripari munkásokból, kisipari termelőszövetkezeti

Kíváncsiskodók a ledöntött Felszabadulási emlékműnél, október 26-a

szervezetének előző napi gyűlésén, a Nagy Imre-beszéd hatására fogalmazták meg a követeléseket, amelyeket aztán városszerte elfogadtak: Hagyják el hazánkat a szovjet csapatok, megfelelő képzettségű embereket állítsanak a vezető állásokba, vonják felelősségre a pesti vérontás okozóit. Másutt csak ritkán hallható igény is megjelent: engedjék haza a még mindig a Szovjetunióban sányló hadifoglyokat, s kapjanak teljes közkegyelmet az elfogott forradalmárokat!

Mielőtt mi is tovább vonulnánk, lássuk, mi történt a már emlegetett iskolákban (Csomor Erzsébet: 1956 Zalaegerszegen, Egerszegi füzetek, 7., Zalaegerszeg, 2001., a továbbiakban: Füzetek)

Reggel (az Ady utca és az Iskolaköz sarkán álló) Közgazdasági Technikum tanulói az udvaron tárgyalták a rádióból ismert eseményeket, a bejárók pedig a vasútállomás hangszórójából hallott hírekről beszéltek. Hubay tanár úr az első órán a szokásos népdalok helyett a Szózatot énekelte el a gyerekekkel. Ennél többet a tanárok közül senki sem tudott tenni, föl hívták tehát a művelődési osztályt, ahonnan azt a tanácsot kapták, hogy engedjék haza a diákokat, akik viszont a Csány-szoborhoz akartak menni. Úgy is lett: a Himnusz és a Szózat éneklésével tették meg az utat oda, s vissza is zárt sorokban, senkit sem engedve maguk közé.

Most kilép e sorok írója eddigi szerepéből, s közreadja emlékeit az akkori eseményekről, megtámogatva Csomor Erzsébet már jelzett könyvének soraival, tehát hűen a történésekhez.

Mi, a zalaszentiváni átszállással a Nagykanizsa-Zalaegerszeg közötti vonattal Zalaszentmihályról, Bucsuszentlászlóról, Nemeshegyesről, Nemessándorházáról, Nemesszentandrásról és a Nemesapátiból bejárók a hangszóróból hallottuk a városi, a megvásárolható újságokból olvastuk az országos és a megyei híreket. Mire a középiskoláinkba értünk, már jócskán tájékozottak voltunk. Amikor e sorok írója átlépte a gimnázium kapuját érettségi előtt álló tanulóként, meglepetve látta, hogy legalább százan szállták meg az épület előterét. Többen már kokárdát viseltek, akár március 15-én, vagy a barna kordbársony, ellenzős sapkájukra tűztek elől sapkarózsaként nemzeti színű szalagot. Néhányan, a IV/A osztályos, és pár nap múlva a diák-sztrájkot is csekély sikerrel szervező Meggyes Vendel irányításával, a gimnázium homlokzatán lévő vörös csillagot akarták lepiszkálni. Kovács József, kissé hajlott hátú igazgatónk megpróbálta ennek elejét venni, sikertelenül.

A foci pályára tódultunk, s azt akartuk, hogy vonuljunk föl, ahogyan mi, bejárók a többiektől láttuk. Ekkor jelentette be az igazgatónk, hogy a városi tanács elnöke betiltotta a fölvonulást – fütty és morgolódás fogadta a szavait. Ostoros Karcsi bácsi, szeretett testnevelő tanárunk elénk állt. Végül is ez, mármint a sportpálya volt az ő „felségterülete”.

„Gyerekek, fölvonulhattok, de csak szépen, rendben. Szorosan zárt sorokban, senkit se engedjétek közétek. Tudjátok, a forradalmi zűrzavarban elő szoktak bújni a patkányok, akik mindenüvé be tudnak furakodni, minden szép eszmét bemocskolnak, megfertőznek!”

Ezzel az útravalóval indultunk el az úttest jobb oldalán. Mellettünk lépegetett Gaál Piroska, a Zala munkatársa, s egyre csak mondogatta: „Gyerekek, ahogyan a tanár bácsi mondta: senkit se engedjete magatok közé!” Így értünk a Csány szoborhoz, majd néhányan tovább a vasútállomás elé – ugyanis e sorok írójának emlékezete szerint a bejáratot a szobortól hazaengedték.

Most újra az újság tudósítását hívjuk segítségül. Ott tartottunk, hogy a vasútállomás hangszórója ismételtette az ifjúság követeléseit, a felszabadulási emlékművet pedig „közben rombolják kalapáccsos, feszítő vasas emberek.... Megfeszülnek a kötelek, felzúgott a hatalmas Mack-teherautó”.

A Füzetekből tudjuk, Bognár István mászott föl egy létrán, hogy egy kőtömbbe beleakaszthassa a horgot. Sem a dömpér, sem a teherautó nem bírta elmozdítani, mígnem megérkezett a már említett és Horváth József vezette Mack csörlős teherautó Gellénházáról. Olajbányász szemtanúk mesélték e sorok írójának, hogy néhányan odafeküdtek az autó elé, hogy vagy lehúzzák a sofőr az emlékművet, vagy rajtuk megy keresztül. Lehúzatta, kapott érte vagy 6 évet. Közben szólt az ifjúság követelése az állomás hangszóróiból már kiegészítve azzal, hogy Farkas Mihályt, a törvénytelenségeket elkövető „négyesfogat” hadseregátornok tagját nyilvános tárgyaláson vonják felelősségre (ez a rendszer-váltásig sem történt meg – F. e. Gy.), töröljék el a munkásságot megnyomorító ipari normarendszert, vagyis a több száz százalékos teljesítményeket hajszoló, eszement követelményeket a gyárakban, vizsgálják felül az összes politikai és gazdasági pert.

Október 27-én komor hírrrel jelent meg az újság, amely 1. oldalán közölte: Tragikus események a két városban – 3 halott, több sebesült – írta még mindig a Magyar Dolgozók Pártja Zala megyei Bizottsága és a Megyei Tanács lapja. Olvassunk bele, a bár nem jegyzett, de a stílusából ítélve valószínűleg Rákosy Gergely által írt riportba!

„Zalaegerszegen a tüntető tömeg demokratikus jelszavakat hangoztatva délután 5 órakor a megyei pártbizottság (a Zalai Hírlap mai székháza – F. e. Gy.) elé vonult, s követelte, hogy Dénes István első titkár mondjon le, aki hosszabb várakozás után megjelent a(z) (ma is létező – F. e. Gy.) erkélyen és a tömegre kiáltott:

„Ha nem akarjátok, hogy vér folyjon, tűnjetek el!”

A tömeg felhördült, s elhatározta, hogy küldöttséget indít, ám a küldöttek nem tudtak bemenni az eltorlaszolt ajtón, ezért fehér zsebkendővel néhányan fölmásztak az erkélyre, hogy tárgyaljanak. Dénes azt javasolta, hogy alakítsanak munkástanácsot, amely ott helyben meg is alakult, majd a tömeg előtt az erkélyre kiállva közölte, hogy lemond első titkári tisztségéről.

Felszólították, ha egyetért a tömeg követelésével, álljon a nép közé, mire Dénes közölte, hogy egyetért, de nem megy le. A tömeg továbbra is várta, megígérte, hogy nem esik bántódása, amire puskaropogás volt a válasz. Többeket ért lövés:

Csatári Jenő zalaegerszegi, Németh Erzsébet andráshidai lakosok, valamint Halmos Zoltán, Kelemen László, Lelkes Ferenc és Vass Károly megsebesültek. Németh Imre és Telenkó János honvéd a helyszínen meghalt.

A 22. Autóközlekedési Vállalat már idézett jelentése szerint „Kelemen László és Csótár Jenő gépkocsi vezetőnk sérült meg a pártbizottsági lövöldözésben”.

Külön érdekesség, hogyan emlékszik vissza arra a napra a ma 85 év körüli Benkő Károly, aki már 1950-től a Zala vezető újságírói közé tartozott hol fő-, hol segédszerkesztőként, 1956. október 26-án a megyei pártbizottság lapjának szerkesztője volt. Így írt a 2000-es évek elején: „A pártbizottság előtti lövöldözés után (nem emlékszem, hogy aznap-e, vagy másnap, inkább másnap) tudtuk meg, hogy a pártbizottság kiürült. Kezdem telefonálni a szerkesztőségbe. Sok hívás után az ÁVH-n utolértem Dénes Istvánt. (Ma a Mártírok útjának elején álló leány diáktotthon – F. e. Gy.) Mondták, azonnal hívjuk. Kb. tíz perc múltán jött a telefonhoz, közben a következőket hallottam: „Elégetni! Azt is elégetni. Azokat visszük!” Ezek már beszédes mondatok voltak. Aztán jött Dénes. Kértem: Ha maguk elmennek, mi itt mit csináljunk? A szerkesztőség és a nyomda körbe van zárva! Valóban így volt, a nyomdában valami röpirat készült, arra vártak. Dénes türelmet kért. Egy-két perc múlva a következőket mondta: 'Cselekedjenek a legjobb belátásuk szerint'. Ezt azért tettem idézőjelbe, mert nem feledtem el. És letette a telefont.”

Október 26-án Nagykanizsán azzal kezdődtek az események, hogy a laktanya bejáratához tüntetőkkel megrakott 4 teherautó robogott reggel 9 óra tájban - olvasható az Adattár oldalain – azzal a követeléssel, hogy a katonák, akikre új ruhát gondoltak, tartsanak velük, de fegyverestől, mert együtt akarnak vonulni Budapestre az oroszok ellen, akik viszont menjenek haza!

Egy főtiszt közölte, hogy a követelésekkel egyetértenek, „nem vagyunk hajlandók a tüntető tömegre löni, viszont a laktanyát nem hagyhatjuk el, mert nem kaptunk rá parancsot”.

A zalai lapokban azelőtt és azóta is ritkaság számba menő délutáni rendkívüli kiadás már közölte Hári Sándor tudósítását arról, hogy a délelőtti órákban a felvonuló diákokhoz csatlakoztak a posta, a gépgyár, a tanács, a vasút, több üzem és vállalat dolgozóit, sőt a rendőrök is, akik a gépgyáriak élén motorozó, már ismert Zalán József hívására léptek a tüntető sorokba. A Dózsa laktanyánál kibővültek, nem csak egy szakasz katonával, de Öveges József parancsnok engedélye alapján a zenekarral is. Ez után tehát rezesbandával nótázott tovább a tömeg. A tüzér osztály parancsnoka

a biztonság kedvéért a laktanyába szállíttatta a laktanyán kívüli raktárból az összes lőszert és robbanóanyagot.

Este a pártbizottság Ady utcai székháza elé vonult a tömeg, amelybe a katonaság beelődött. A sortűzben ott helyben életét vesztette Skerlák (másutt Skerlách) Jánosné, 14-en megsérültek. Ungor Károly tanuló a kórházban halt bele haslövésébe. Üveges Lajos (az '56 Zalában című kötet 66. oldalán Üveges József) helyőrség-parancsnok harcokcsikkal oszlatta szét a tüntetést és kijárási tilalmat rendelt el. Marcaliból 5 rohamlöveg is érkezett a rend fönntartására. A következő megyei lap – amely már Új Zala címmel jelent meg október 28-án vasárnap -, részletes tudósítással számolt be a véres eseményről. Mielőtt erre rátérnénk, ismerkedjünk meg az új újsággal, amelynek megjelenésével a XII. évfolyam 254.számába lépett, 1949-ben létrejött Zala című napilap korszaka véget ért.

Ugyanez a szám közli, hogy megalakult a lap szerkesztőbizottsága. A főszerkesztő az a Rákosy Gergely, mezőgazdasági mérnök lett, akinek a lapcsinálásban gyakorlata nem volt. Ugyan külső tudósítóként olvashatták cikkeit, de igazából irodalmi műveivel vált ismertté a lap hasábjain, mint ahogyan a helyettese, Dezső János is. A következő három munkatárs viszont régi bútorarab volt: Benkő Károly, aki fél év múlva már a Fejér megyei lap élére került, dr. Bánhidi Tibor, aki pár évig főszerkesztő-helyettes lett, majd a Somogy megyei újsághoz hívták ugyanilyen beosztásba. Takács Elemér szintén remek tollú novellistaként, mindenek előtt azonban munkatársi minőségében szerepelt az Új Zala oldalain.

A ma Budapesten élő, s a már említett Benkő Károly így emlékszik e sorok írójához küldött levelében az Új Zala megalakulásának körülményeire.

„Rákosy Gergely az Agrokernél dolgozott az ötvenes évek közepén. Motorkerékpáron járta a megyét. Agronómus volt, ha jól emlékszem. A lapnak külső tudósítóként rendszeresen írt mezőgazdasági cikkeket. Dénes István szívébe akkor „lopta be magát”, amikor (bizonyára 1956 nyarán) Szabó Pál ankétot tartott Zalaegerszegen, a lapban elő is kereshető, hiszen írtunk róla. Itt voltak előre megbeszélte felszólalók, de Rákosy Gergely is szót kért. Irodalmi vitát igénylő kérdései voltak a budapesti Petőfi Kör hatására, s erre Pali bácsi nem számított, de Dénes „sem”, aki szintén jelen volt.”

A következőkben arról szól Benkő Károly visszaemlékezése, hogyan is zajlott le a szerkesztő le- és föllépés.

„Leváltásom, Rákosy Gergely kinevezése október 27-én vagy 28-án volt, már nem emlékszem pontosan a napra, de az akkori lapból megállapítható. Délelőtt 11 óra tájban az Arany Bárány sarkánál jöttem a lakásomról, amikor az utcai hangszóróból hallottam: a nemzeti bizottság ülésén engem leváltottak, és Rákosy Gergelyt nevezték ki szerkesztőnek. Gergely délután bejött a szerkesztőségbe. Emlékeim szerint nem tartott igényt Molnár, Kerkay, Gaál Piroska, Bubits Anci és még néhány újságíró jelenlétére. Az én munkámra számított, érthetően: nekem voltak lapszerkesztési tapasztalataim, nyomdai, postai kapcsolataim. Nem engedett elmennem, mert akkor ki csinálja a lapot... Ebbe az is belejátszott, hogy a „régiekben” volt egy tartás, akit nem küldenek el, az maradjon. Így maradt Baloghy Zoli is. Szegény Zolit aztán még március 15-én (a Műk= Márciusban újra kezdjük idején) is begyűjtötték, pedig a légynek sem ártott. Isten tudja, hogy mit akartunk, erre senki sem inspirált minket, de hát a munkahely, a szerkesztőség, az egzisztenciánk... A Hári Sanyi vagány gyerek volt, kemény. Kanizsán munkástanács kiadású lapnál tevékenykedett még 1956 decemberében is. Emlékezetem szerint szilenciumra volt ítélve a megyében. Csak később, Kerkay idejében kerülhetett vissza a laphoz. Kerkay László a pártróvat vezetője volt. Kinevezése sokáig késett. Lehet, csak akkor történt meg, amikor elkerültem Zalaegerszegről. Április 11-én már fehérvári szerkesztő voltam. Kerkay az október (24-25-26-i?) Kossuth utcai felvonuláson fotózott az akkori emeleti ablakból. Azon a részen, ahol a Hamburger-szobor állt, amit később szintén ledöntöttek. Már Fehérvárról mentem vissza a bírósági tárgyalásra egyszer vagy kétszer(?), amikor Rákosy Gergelyt ítélték el. Fő téma volt a cikkek szerzőinek azonosítása: hogyan? mint? miért? ki, mit írt? Aláírás alig volt a lapban, a bíróság még az MTI-közleményt is helyi írásnak tekintette, bár ez a kézirat papírokból egyértelműen kiderült (akkor már volt telex). Nekem éppen az MTI-közleménnyel gyűlt meg a bajom, hogy ezt vagy azt a bekezdést miért húztam ki. Mindenre nem emlékszem, de olyan megjegyzésem biztosan volt a tárgyaláson, hogy nem fért bele, húzni kellett. Emlékeim szerint igyekeztünk egymást nem beszározni, meg magunkat sem akartuk eláztatni. Azt hiszem, szegyeültük magunkat. Még később (akkor már Pesten a MÚOSz-ban voltam) újra összejöttünk Gergellyel (akkor már büntetése letöltése után színpadi szerző is volt) és fel-elevenítettük „élményeinket”. Lóversenyzett, fogadott, nyert, veszített... ott is halt meg, az ügétön.– írta Benkő Károly. Nos, ugyanennek a lapnak a Varga Ferenc zeneiskolai tanár vezette Zalaegerszegi Forradalmi Munkástanács első üléséről szóló beszámolója szerint „határozott az ülés arról is, hogy a megyei sajtót – amely korábbi 'gazdájának', a megyei pártbizottságnak széthullásával irányítás nélkül maradt, pártfogásba veszi és fölhasználja a dolgozók igazat mondó tájékoztatására. A lap Új Zala néven jelenik meg a továbbiakban, a felelős szerkesztői teendőket ellátásával Rákosy Gergelyt bízták meg.”

A 27-én „a dolgozók százainak lelkesedése közepett” megalakult városi forradalmi munkástanács másnap is ülésezett, s ekkor a már említett Bocsor András, a budapesti egyetemi ifjúság és a MEFESz képviselője azzal az ígérettel állt elő, hogy a tanács tüstént meghozandó határozatait nyomban elviszi a Magyar Népköztársaság Legfelső Tanácsához. De most ismerkedjünk meg közelebbről is a zalaegerszegi forradalmi események egyik szervezőjével, Bocsor Andrással.

A vasútállomáson és környékén történetekről beszámoló Polgár Ferenc (ZML ellenforradalom Zeg városban – 101 lap,

78.f.) szerint a Könyvterjesztő Vállalat guruló boltjának vezetőjeként október 8-án vagy 10-én került Zalaegerszegre Bocsor, mások szerint Bacsó nevű András, aki hangszórós kocsijával járta a megyét is, szervezte a felvonulásokat. Az Autójavító Vállalatnál egész napokat állt a kocsija karbantartás címén, közben pedig szoros kapcsolatban állott Sipos Vilmosmal, ifjú Kauzli Józseffel. Bocsort a fővárosból egyre többen érkeztek október 22-től kezdve főszervezőként keresték, aki még a tiszti klubban rendezett táncmulatságokat is fölhasználta, hogy ismeretséget szerezzen az egyenruhások között. Ferencz Nándor Ady u 38. sz. alatti házában szállt meg. Ifjú Kauzli Józseftől származnak a következő sorok a Rosta Sándor: Zalai '56-osok visszaemlékezései című kötet 57. oldalán (megjelent 2006. augusztusában a Gura Nyomda gondozásában): „Októberben ismerkedtem meg egy Bocsor András nevű fiatalemberrel, aki a Guruló Könyvesbolt vezetője volt. Szakmabeli fiatalokként jó barátság alakult ki közöttünk. Közben Budapestről is érkeztek hírek a forradalmi helyzetről. Október 25-én este a rádió híradásaiból értesültünk az eseményekről és többen mi, akkori fiatalok csak úgy találkoztunk az egykori Papp-cukrárszda, a tiszti klub előtt, a mai Göcseji Múzeum Deák téri bejáratánál, az akkori DISZ-klubban, majd a Pontház előtti Hamburger-téren. Úgy emlékszem, hogy az igazi zalaegerszegi forradalom 1956. október 26-án kezdődött. Az Autójavító Vállalat fiataljaihoz és a TEFU dolgozóihoz csatlakoztunk a főnökömmel, Tóth Istvánnal, a 25-ös papír- és írószerbolt vezetőjével és közösen vonultunk a ruhagyár elé. Itt a tömegben már találkoztam Bocsor Bandival és Sipos Vilivel is. ...átvonultunk az Ady utcai pártszékház (a mostani Zalai Hírlap) épülete elé, ekkor kb. 16 óra lehetett. Bocsor Bandi, Rákosy Gergely, Halmai Zoli vezetésével és hangosan követeltük, hogy „Dénes mondjon le!”

A hatalmas tömeg láttán a pártbizottsági elvtársak nagyon megijedtek. Félelmükben katonai alakulatok segítségét kérték. A katonák nem sokkal később meg is érkeztek. Nagy tapsal üdvözölték őket. „Aki magyar, velünk tart!” „A szüleid is magyarok!” – kiabáltak, s a fiúk mosolyogva eresztették le a lábuk elé a fegyvert és látványosan mellénk álltak.

A tüntetés is úgy indult az autójavítóból, hogy Molnár Imre és csoportja elkészítette a Kossuth-címert, s amikor megérkezett Sipos és Bocsor András is, összegyűjtöttek vagy 30 munkást és zászlókkal elindultak a kidöntött kapun át jelszavakat kiáltozva: „Éljen a haza, az oroszok menjenek haza!” „Éljen a pesti ifjúság!”

Október 27-én, 28-án is tüntettünk, de már a győztes forradalmat ünnepeltük. Ami november 4-e után történt, azt senkinek sem kívánom. Az a borongós vasárnap reggel – tele szovjet harckocsival a város – és olyan „régis ismerősök” kukucskáltak ki belőlük, mint a Dittrich nevű kémelhárító tiszt, (Medvegyev városparancsnok tolmácsa – F. e. Gy.) s ez rémületet váltott ki mindannyiunkból. Ezek után – a megtorlás időszakában – fiatal életem éveit „ellenforradalmárként” éltem le.” – írta Kauzli József, aki megérte a rendszerváltást és elégtételt kapott a Kádár-korszak retorzióiért.

A vasúton egyébként már október 24-én föltűnt, hogy többen vörös sapkarózsza nélküli sapkával jelentek meg, Rétfalvy János és József nevű öccse pedig mindenkivel levettette – nem kellett sok rábeszélés. Lelkes László állomásfőnök a nevéhez méltóan szervezte Iványi Géza kereskedelmi hivatalnokkal együtt az eseményeket. Megalakult a forradalmi tanács is: Iványi Géza, Joó János volt a tagja, s még a pártalapszervezetből Göller György oktató tiszt, aki Lelkes mellé állt. A vörös csillagot Czömpöl György és Sabján Ferenc, a két fékező verte le, a harmadik fékező a börtön előtt fogadta a kiszabadított rabokat. Másik két szaktársuk, Magyar József, Szatai István Soós István kocsirendezővel együtt a pártbizottsági zászlórúdon mászott föl, hogy Dénes megyei párttitkár tudomására hozzák a nép akarátát.

A vasúti forradalmi tanács a pártirodában kezdte meg a működését azzal, hogy azonnal elbocsátott 48 kommunistát, megszervezte a sztrájkot – amíg a szovjetek itt vannak, addig nincs vasúti szállítás! – s ebben Lelkes állomásfőnök szintén közreműködött, aki azonnal bevezette az új megszólítást is.

A forradalmi erők szándékát és határozottságát jelzi október 28-án a Nagykanizsai Rendfenntartó Közegek Parancsnokságának közleménye, amely szerint „Az elmúlt éjszaka folyamán a város különböző pontjain felelőtlen rendbontó személyek ismételten fosztogattak, és lövéseket adtak le a rendfenntartó közegek tagjaira, valamint a város egyes középületeire. A rendfenntartó közegek tagjainak józanságán és lojális magatartásán mulott, hogy emberéletben nem esett kár. A történetek arra kell figyelmeztessék a város becsületes lakosságát, hogy tegyen meg minden tőle telhetőt és akadályozza meg a felelőtlen elemek rendbontási és fosztogatási kísérleteit, amelyek könnyen vérontáshoz vezethetnek és ennek a becsületes dolgozók is áldozatul eshetnek.” Egyben arról is rendelkezett a szervezet, hogy mindenki tartsa zárva a kapuit délután 5 és reggel 6 óra között, és csak a rokonokat, hozzátartozókat engedjék be.

Az előbbieken a vasárnapi Új Zala néhány sora képet adott arról, hogy mi szerepelt a zalaegerszegi forradalmi munkástanács első érdemi ülésének tárgysorozatában. A többi között az is, egy fiatal munkás tapsal fogadott javaslatra szerint, hogy magyar egyenruhát kell szabni-varratni, „mert csak a hagyományos magyar egyenruhában tudnék igaz magyar katona lenni”.

A keddi, október 30-i lapban baljóslatú, a vájt fülűeknek sokat mondó írásra kaphatták föl a fejüket az 1. oldalt olvasók: a moszkvai Pravda szerint bekövetkezett „A népellenes kaland összeomlása Magyarországon”. A belső oldalak vezető cikke beszélgetés volt a megyei pártbizottság egyik vezető munkatársával, Simon Ferencsel, aki szerint Dénes

Istvánék – a cím szerint is – „Nem pártvezetők, gyilkosok voltak!” Idézet a hangütéséből ítélve valószínűleg Rákosi Gergely által írt hosszú beszélgetésből: „Mit kért tőle a nép? Azt, hogy mondjon le. Nincs szükség arra a vezetőre, aki elszakadt a néptől, akit csak akkor láttak, amikor pompás kocsijával végig járt a városon.”

Az október 31-i lapban az MDP Zala Megyei Végrehajtó Bizottsága – amelynek élén az a Varga Gyula állt, aki a később közel negyedszázadon át az első titkári tisztséget töltötte be, s mintegy másfél évtizedig országgyűlési képviselő is volt – így írt:

„A nemzeti forradalom hullámai október 26-án elérték megyénket is. A megyei pártvezetőség legfőbb vezetői: Dénes István és más vb-tagok, híven a dolgozóktól való elszakadottságukhoz, nem értették meg a nagy nemzeti ügy igazságosságát és ez Zalaegerszegen is tragédiához vezetett. A megyei párt végrehajtó bizottsága nem azonosítja magát és a Magyar Dolgozók Pártját a tragikus eseményekkel és elítéli a két ember halálát és a több ember megsebesülését okozó vezetőket. Mélyen elítéli azt a tényt, hogy a két volt pártvezető elhagyta városunkat... A párt végrehajtó bizottsága üdvözli a forradalom tüzeiben született Munkástanácsokat és Nemzeti Bizottságokat, a születő új karhatalmat. Javasoljuk, hogy a nemzeti zászló mellé egy hétig tűzzék ki a gyász fekete lobogóját, megemlékezésül azokra a hősökre, akik a nép szabadságáért áldozták életüket. Dicsőség nekik, emléküket népünk örökké megőrzi.

Javasoljuk, hogy a fővároshoz hasonlóan rendezze a pénzügyminiszter a forradalmi harcokban részt vettek fizetését. Egy családot sem érhet anyagi károsodás nemzeti forradalmunk miatt.”

Pár héttel később az újságírók szóban keményen elmarasztalták, amiért a halottak napjának tiszteletére és az elesett hősök emlékére a házak homlokzatára gyászlobogót, az ablakokba gyertyát kért az olvasóktól...

Mindeközben folyamatosan tanácskozott a Zala Megyei Forradalmi Bizottság, amely – mint pár nap múlva kiderült - november 3-án ült össze legutoljára. Azon kívül, hogy már a termelőmunka, a közigazgatás, a közbiztonság és a többpárti politikai élet megszervezése volt a legelső feladat, szabadságharcos szellemben arról is intézkedett, hogy – ha szükséges, - benzines üvegekkel is föl kell venni a harcot a szovjet harcokocsikkal. Úgy tűnik, másutt is hasonló gondolatok foglalkoztatták az embereket, mert a honvédség parancsnoksága körkörös védelemről intézkedett, de ettől függetlenül is a zalai kőolajfinomítóban Czeglédi István villanyszerelő a laboratóriumban literes üvegeket töltögetett benzinnel.

Ha már az ellenállásnál tartunk, az Új Zala október 31-i számának 1. oldalán arról ír, a kormány megtiltotta a légi-erőnek, hogy tüzet nyisson a szovjet repülőkre. A meglehetősen gyermekes indok úgy hangzott, hogy hátha a szovjet katonák családtagjait szállítják haza a gépi szárnyasok. Talán az 1 ülésen MIG-15 jelű lökhajtásos vadászgépek, vagy a kétüléses vadászbombázók? Az egykori zalaegerszegi plébános, akkor még Péhm József - akit a nyilasok és az ÁVH-sok is meggyötörtek -, az USA nagykövetségére menekült Mindszenty bíboros a szovjet agresszió elleni tiltakozásával együtt arra kérte az Egyesült Államokat és más hatalmakat, hogy nyújtsanak erőteljes és gyors védelmet hazájának.

(Charles Gati - Gáti Károly USA-beli professzor Veszített illúziók című az Osiris Kiadónál 2006 szeptember elején megjelent könyvében arról ír, hogy szó sem lehetett bármiféle – főként katonai – támogatásról, az USA Magyarországot továbbra is a Szovjetunió befolyási övezetébe tartozónak tekintette, beavatkozásával nem kockáztatta meg a III. világháború kirobbanását.) A lap november 1-i, csütörtöki számának győri tudósítása arról szól, hogy a megalakult Nyugat-dunántúli Forradalmi Tanács elnöke szerint „Felmérhetetlen jelentőségű mostani szabadságharcunk, s ezt nemcsak nemzeti történelmünk örökíti majd meg fénylő betűkkel, hanem odakerülnek eseményeink a világtörténelem legdicsőbb lapjaira is”.

Ezen lapok helyett egyelőre az Új Zalában Takács Elemér mutatta be a hős falut, Szentpéterúrt, ahol mindent megelőzve már október 26-án megalakították a nemzeti bizottságot, mert az izgatás vádjával 5 hónapi börtönre ítélt és onnan kiszabadított Molnár György azzal a hírrel tért haza a megyeszékhelyről, hogy Zalában is megszűnt a sztálinizmus, tehát lehet cselekedni. A hírhozót mindjárt meg is választották az új közigazgatási szerv elnökének, az egész falu éljenzésétől övezve.

Nos, a riportban ezt a Molnár Györgyöt négy évre ítélték el csak azért, mert nem tetszett neki a kolhoz-mintára kieroszakolt szövetkezés. A riport idézi, amit megválasztásakor mondott:

„Mi már május óta harcoltunk azért, amiért az egyetemi ifjak fegyvert fogtak. Én, amikor elvittek, megmondtam a szentpétúriaknak, vigyázzatok rá, hamarosan visszajövök, de akkor nagy dolgok történnek. És történtek. Erre vártunk, ezt akartuk”.

A riportból azt sem felejtette ki a szerző, hogy Molnár György első elnöki intézkedésében elrendelte, senki ne bántson senkit, az eljárást bízzák a független bíróságra. Még a vadászfegyvereket is összeszedette. (A riport főhősét, a községi forradalmi bizottság elnökét 9 évi börtönre ítélte a Legfelsőbb Bíróság.)

Eddig soha el nem hangzott, legföljebb a rendszerváltó szovjet sajtóban(!) olvasható mondat is szerepel a november 4-i, vasárnapi Új Zalában, amely már Zala Megye Nemzeti Bizottságának lapjaként szerepel, hogy „csütörtökön nem volt

orosz katona, hacsak nem olyan, AKI ÁTÁLLT A FELKELŐK OLDALÁRA (– a kiemelés tőlem – F. e. Gy.).

A következő, november 6-án megjelent Új Zala fejlécén újabb gazdanév szerepel: Az MDP Zala Megyei Intézőbizottsága és a Megyei Tanács lapja. Az impresszumban: felelős kiadó: Varga Gyula. Szerkesztőt nem említett a lap....

A fejléc alatti 5 hasábon méltatja az újság, hogy megalakult a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány. A tudósítás – amelynek hangvétele már előre vetíti a hamarosan elterjesztett hivatalos értékelés elemeit - így kezdődik: „A hazánkban október 23-án megindult tömegmozgalom, amelynek nemes célja a Rákosi és társai által elkövetett párt- és népellenes bűnök kijavítása, a nemzeti függetlenség és szuverenitás védelme, a Nagy Imre-kormány gyöngesége és a mozgalomba befurakodott ellenforradalmi elemek növekvő befolyása révén veszélybe sodorta szocialista vívmányainkat.”

Felhívást is közzé tett az új párt, az MSzMP megyei intéző bizottsága, amely „... egyetért a követelésekkel, amelyek egy része már megvalósult, más részük pedig a helyzet megszilárdulása után rövidesen valóra válhat. Megvalósult már, hogy munkások igazgatják a gyárakat, üzemeket. Megalakultak a munkástanácsok, amelyek további munkájára a párt feltétlenül számít.”

Ehhez képest az év végén a párt és a kormány megszüntette a munkástanácsokat, vezetőiket a karhatalmisták letartóztatták, majd a bíróságok elítélték...

Lépjén elő a szemtanú-szerző, aki arra emlékszik, hogy amikor az újság a Nagykanizsa-Zalaszentiván felől érkező vonaton Zalaegerszegre utazók kezébe került a vasútállomáson, már azzal a megdöbbentő élménnyel vásárolták meg, hogy a Zala-réten szovjet harcokcsik lövegei irányulnak a város felé.

Új Zala, november 7. A fejlécen ismét változott a felügyelő neve, amely nem is módosult egészen a rendszerváltásig, legföljebb az „intéző” szó maradt ki, és december 20-tól a Zalai Hírlap szerepelt fölötté: A Magyar Szocialista Munkáspárt Zala megyei Intéző Bizottsága és a Megyei Tanács lapja. Felelős kiadó: Varga Gyula. A szerkesztő nevét most sem árulja el az impresszum.

Néhány szót még az események utóéletéről.

November 12-én a lovászi fúrasi olajüzem munkástanácsa írásbeli megrovásban figyelmeztette Kuhajda János fűtőt, hogy többé ne gyalázza Csörgits János főmestert és Balázs Béla megbízott üzemvezetőt és családját. Ugyanezen a napon jelentette Kemenes János rendőr százados, hogy a letartóztatott megyei főkapitány Banka alezredest a szovjetek szabadon engedték, vagyis idegen hatalom – a szovjet – hozzá képest idegen hatalom – a magyar – állampolgárát vette őrizetbe... Viszont összeszedtek 700 hadipuskát, 1100 géppisztolyt, 1000 gránátot, 2000 aknát, 55 golyószórót, 300 000 géppuska, illetve hadipuska töltényt és 1 rádióadó-vevőt. Szerencsére nem lőttek ezekkel és a később összegyűjtött több ezer fegyverrel, csak elvétele, például a Tilaj, Nagykapornak és Ligetfalva közötti erdőben, ahol járőrre nyitottak tüzet, Zalaszentgrót környékén inkább orvadászok használták, s akkor sem esett emberáldozat.

Gaszó Sándor, a vállalatigazgatóból kinevezett megyei rendőrfőkapitány-őrnagy 1957. március 20-án összegezte, hogy 1456 puska, 1389 géppisztoly, 105 pisztoly, 7 géppuska, 90 golyószóró, 1 páncéltörő ágyú, 3358 kézigránát került elő a rögtönítélő bíróság elé állított rejtegetőktől.

December 5-én arról szólt a rendőri jelentés, hogy Nagykanizsán áramszünet volt és a sötétben falragaszok jelentek meg.

„Zala megye Magyarország szégyene! Nagykanizsa dolgozói, munkások, értelmiségiek, diákok. Még nincs vége a harcnak, csatlakozzunk Budapest következetes harcához. Sztrájk van Budapesten. Testvéreink! Segítsétek Budapest dolgozóit. Egyetlen fegyverünk a sztrájk. Sztrájkoljatok! Aláírta Zala megye ifjúsága.”

„Fordult a kocka, most mi akarunk uralkodni. Munkástanács”

„Meddig tűritek még Kádár piszkos klikkjét?”

„Kádár nyal a ruszikknak, Zala megye nyal Kádárnak. Elég volt.”

„A forradalom él, a forradalom győzi fog!”

„Szabad, független Magyarországot! Magyarok ébredjete, mossuk le a gyalázatot!”

„Magyarok, ne vegyetek újságot, aki újságot vesz, az Kádár kormányát és 60 ezer magyar legyilkolását, az oroszokat támogatja.”

A rendőri jelentésből kiderül, hogy hasonló szövegű, de szovjet(!) írással is készült mintegy 50 rölapot szedtek le a falakról, kerítésekről a járőrök.

A december 6-i zalai eseményekről még Banka Pál, a megyei rendőrkapitányság vezetője jelentett, de 12-én már Mikó Ferenc helyettes írta alá az összegzést, amely szerint a postahivatalok sztrájkja miatt megbénult a megyei hírközlés, a vonatközlekedés megindulása pedig csak az esti órákra várható.

Kardos Aladár, kútfeji párttitkár udvarra néző konyhaablakán ismeretlenek 11-én este 9 és fél 10 között behajtottak egy nyeles kézigránátot, amely azonban az ablakrájának esett és a földre pottyant. Ráadásul a rosszul célzók nem húzták ki a biztosító szöveget sem, tehát nem robbant föl a gránát. A házban akkor 11-en értekeztek, köztük Czigány János addig és még évtizedekig olajtelepi csúcstítkár, azokban a napokban a MSzMP járási elnökhelyettese és felesége is.

Dr. Piros Sándor, akkor és még évtizednél is tovább a megyei bíróság elnöke 1957. szeptember 18-án jelentette újra az egyetlen párt megyei bizottságának, hogy január 1-től szeptember 1-ig „A zalaegerszegi megyei bíróság közbiztonsági bűntettek miatt 989 személyt ítél el, fölmentett 183 személyt...államrend elleni szervezkedés miatt 30 személy ügyében hoztak a bíróságok befejező határozatot, ebből 28-at elítéltek, 2-t fölmentettek. Az elítéltek között 1 osztályellenség volt. Izgatás büntette miatt 48 személy ügyében hoztak a bíróságok befejező határozatot, ebből 46-ot elítéltek, kettőt fölmentettek. Fegyverrejtegetés miatt 81 személy ügyét fejezték be bíróságaink.”

Utcakép (Plébánia-sarok) a decemberi nőtüntetés idején. Dr. Szentmihályi Imre felvétele

Ezen kívül 130, feltűnően sok fiatal határátlépő ellen hoztak ítéletet a bíróságok, amelyek élesen megkülönböztették a megtévesztett dolgozókat az embercsempészeketől, ez utóbbiak osztályrésze lett az 1 évnél hosszabb idejű szabadságvesztés – olvasható az iratban, amelynek van egy árulkodó mondata is: „Általánosan visszatérő hiba, hogy a nyomozó szervek arra törekedtek, hogy a terhelt beismerő vallomást tegyen. Ennek során még mindig előfordul, hogy fizikai erőszakot is alkalmaznak, pl. a megyei bíróság Gyurkó Pál elleni bűnyűgyében. A bírósági szakban a védelem becsatlolta a nyomozást végzők ellen tett feljelentést, amely szerint a nyomozást végzők tettelegesen bántalmazták.”

Amelyekhez hozzátartozott ifjabb Rosta Sándor írása az Új Zala 1956. november 22-i számában. Azért is érdemes beleolvasni, mert a későbbi vádiratban a szerző terhére (!) szerepelt a többi vádponttal együtt. A címe: Új életet, helyi vezetőket Zalaszentgróton! „Mi nem sztálinista, horthysta vezetőket akarunk. Zalaszentgrót követeli jogát, saját önkormányzatát... Számítson végre a haza, a község, az ember szeretete és tisztelete a tudással és a szakértelemmel egyetemben.” Ma is érvényes minden szava.

Az élet lassan visszatért megszokott medrébe, megkezdődtek a békés hétköznapok.

Időrendi áttekintésünkben olyan események fölidezésére törekedtünk, amelyekről eddig nem, vagy alig és csak mellékesen esett szó bármiféle kiadványban. Betekintettünk, ha csak részlegesen is, az üzemek, iskolák kerítésén, a községek életébe, a bírósági tárgyalókba. Talán ezzel még árnyaltabb lett az 1956-os forradalom zalai eseményeiről kialakult képünk. Ha ez sikerült, nem hiába kutakodtunk a múlt okmányaiiban a Zala Megyei Levéltár, valamint Az 1956-os Magyar Forradalom Történetének Dokumentációs és Kutatóintézete Közalapítvány jóvoltából.